

ZOON POLITIKON #3

Уредник
Благоје Пантелић

© ХКЦ 2015.

© Александар Раковић 2015.

АЛЕКСАНДАР РАКОВИЋ

**СРБИ И РЕЛИГИЈСКИ
ИНТЕРВЕНЦИОНИЗАМ
1991–2015**

**ПОЛИТИЧКИ АСПЕКТИ ВЕРСКИХ ИЗАЗОВА СРПСКОЈ
ДРЖАВИ И ЦРКВИ ПОСЛЕ РАСПАДА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

**Хришћански културни центар др Радован Биговић
Београд 2015.**

САДРЖАЈ

Предговор	7
I Религијски интервенционизам на западном простору српског народа	13
„Обнова Хрватске православне цркве“: Од идеје до реализације (1991–2015)	15
„Црногорска православна црква“: Камен у мозаику расрбљавања Црне Горе (1991–2015)	47
Римокатоличка црква о преуређењу Босне и Херцеговине: Покушај да се сруши Република Српска (2005)	111
II Религијски интервенционизам на средишњем простору српског народа	125
Међумуслиманска верска подела у Републици Србији и турска арбитража у корист Исламске заједнице Босне и Херцеговине (1993–2015)	127
Великоалбански трагови код санџачких муслимана (2005–2015)	165
Албанско „откривање римокатоличких корена“ и претензије на српску баштину на Косову и Метохији (1995–2015)	187
III Религијски интервенционизам на источном простору српског народа	197
Македонски црквени раскол у постјугословенском времену (1991–2015)	199
Бугарска расколничка јерархија у југоисточној Србији и Црној Гори и етничко комешање (1997–2015)	253

Неканонско деловање Румунске православне цркве у североисточној Србији (2001–2015)	289
Закључак	319
Instead of summary	325
Извори и литература	327
Именски регистар	357
О аутору	361

ПРЕДГОВОР

Ову књигу сам написао и као професионални историчар и као бивши државни службеник Савезног министарства вера и Министарства вера Републике Србије. Био сам сведок изузетно плодносног државно-верског дијалога и сарадње Савезне Републике Југославије и Републике Србије с традиционалним црквама и верским заједницама (Српском православном црквом, Римокатоличком црквом у Србији, Исламском заједницом Србије, Јеврејском заједницом у Србији, Словачком евангеличком црквом, Реформатском хришћанском црквом и Евангеличком хришћанском црквом).

Током овог процеса у основне и средње школе је уведена верска настава (2001), затим су донети Закон о црквама и верским заједницама и Закон о враћању (реституцији) имовине црквама и верским заједницама (2006), потом је установљен Међурелигијски савет Министарства вера Републике Србије (2010) и одржан државно-верски дијалог Републике Србије с највећом муслиманском земљом Републиком Индонезијом у Београду (2011) и Џакарти (2013). Република Србија је за тај државно-верски дијалог формирала делегације које су чинили државни функционери и поглавари и високодостојници традиционалних цркава и верских заједница на челу са српским патријархом Иринејем. Република Индонезија, ветеран државно-верских и међуверских дијалога, оценила је да је дијалог с Републиком Србијом био најбољи који је икада водила с неком земљом.¹

¹ Видети: *Сусрећ државе и цркве*, приредио Богољуб Шијаковић, Београд 2003; *Јединство у различитости: верска настава у Србији*, уредио Димитрије Димитријевић, Београд 2008; Сима Аврамовић, *Прилози настанку државно-црквеног права у Србији*, Београд 2007; Милан Радуловић, *Обнова српског државно-црквеног права*, Београд 2009; Богољуб Шијаковић, *Огледање у контексту: о знању и вјери, предању и идентитету, цркве*

Упркос оствареним резултатима Републике Србије, Сједињене Америчке Државе су, у својим извештајима о верским слободама, из године у годину оптуживале Републику Србију да не поштује довољно верска права, да су законска решења наше земље у том смислу „рестриktivна“ и „дискриминаторна“.² Сједињене Америчке Државе су према нашим суседима, о којима је реч у овој књизи, заузимале знатно блажи став. Осим, наравно, према Републици Српској за коју су важиле скоро истоветне примедбе као и за Републику Србију.³

Сједињене Америчке Државе, наравно, знају да су верска питања сасвим неодвојива од политике.⁴ То користе у складу са својим интересима. У једној од америчких *Викиликс* депеша из 2008. стајало је како је важно прекинути „симфонију“ која влада између Републике Србије и Српске православне цркве.⁵ На ту прилику су чекали до 2012. када су у нашој земљи укинута Министарство вера, Министарство за дијаспору и

и држави, Београд 2011; Томислав Бранковић, *Пројеситанџске заједнице у Јујославији: друштвени и џолиџички асџекџи деловања*, Београд 2011; Александар Раковић, „Међуверски дијалог Србије и Индонезије (2011), позитивно искуство у државној политици Републике Србије“, *Право, вера, кулџура*, Београд 2012, 191–197; Александар Раковић, „Државно-верски дијалог Републике Србије и Савезне Републике Југославије (2000–2013)“, *Досиџеј Обрадовић и верске слободе*, Београд 2014, 131–143; Александар Раковић, „Међуверски дијалог Србије и Индонезије (2011–2013): допринос државној политици Републике Србије у очувању Косова и Метохије“, *Српска џеолоџија у двадесетом веку: исџраживачки џроблеми и резулџиџи*, 16, Београд 2014, 202–209.

² Узмимо на пример амерички Извештај о верским слободама у Републици Србији 2011. иако сваки њихов годишњи извештај не одступа од истоветних оптужби: *International Religious Freedom Report for 2011: Serbia*.

³ Видети: Александар Раковић, „Амерички извештаји о верским слободама у Републици Србији и контрааргументи из српске перспективе“, *Теолошки џоиледи*, 1, Београд 2014, 129–138.

⁴ Мирољуб Јевџић, *Полиџички односи и релиџија*, Београд 2011, 9.

⁵ *United States Embassy in Belgrade, Serbian Orthodox Church – Time To Define Its Future?*, 17 June 2008.

Србе у региону и Министарство за Косово и Метохију. Ова министарства су се на највишем нивоу бавила идентитетским питањима српског народа у Републици Србији, земљама бивше Југославије и широм света. Делатност тих министарстава спуштена је на нижи ниво у виду канцеларија или управа.

За то време, док су Републици Србији, Републици Српској и Српској православној цркви испоручиване све свежије примедбе, српска држава и црква нашли су се на удару правог религијског интервенционизма како би се са стране, преко суседа, мењало постојеће верско стање на штету Срба. Политички аспекти тих верских изазова указују на озбиљне и планиране намере да се Српска православна црква избаци из неких својих вековних простора, а српски народ потом без ослонца преда своју душу. Овај религијски интервенционизам траје од почетка деведесетих година 20. века и у потпуном је складу с војним и економским интервенционизмом који је у протеклих 25 година према српском народу испољавао Запад: Сједињене Америчке Државе, Европска унија и НАТО пакт.

Западне структуре, јавне и тајне, пружају подршку религијском интервенционизму против српског народа. Успели смо да осујетимо да нам неко 2009. протури Закон о дијаспори у чијем је нацрту члан 3. прописивао да су сви Срби с простора бивше Југославије, који су остали ван граница Републике Србије, исељеништво из Србије. Тиме бисмо Српску православну цркву и српски народ у Црној Гори, Босни и Херцеговини, Хрватској и Македонији прогласили дошљацима, а неки суседни народи би могли једва дочекати да на том трагу Србима смакну вишевековно или миленијумско аутохтоно трајање. Тај нацрт је одбачен, а потом је усвојен Закон о дијаспори и Србима у региону (2009) где аномалија није било.⁶

⁶ Министар вера Богољуб Шијаковић је добио Нацрт закона о дијаспори, уочио је грешке и дао ми да га прочитам и саставим мишљење. Послао сам му своје мишљење 13. фебруара 2009. а у њему је поред осталог стајало: „Нацртом закона о дијаспори први пут у историји Србије и српског народа, Срби у Републици Српској, Босни и Херцеговини, Црној Гори, Хрват-

Религијски интервенционизам је започет на западном простору српског народа с распадом Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, убрзо се проширио на средишњи простор, а потом и на источни простор српског народа. Свака наша граница данас је угрожена деловањем верских идеологија које као да су се повампириле из времена Другог светског рата: „Хрватска православна црква“, „Црногорска православна црква“, римокатолички ревизионизам, радикални ислам, великоалбански фанатизам, бугарски и румунски верско-етнички експанзионизам. Македонски црквени раскол вуче корен из комунистичког времена. За мађарске потражње према нашој земљи не може се утврдити изричито веза с религијским интервенционизмом па стога о томе у књизи нема речи.

Религијски интервенционизам против српске државе и цркве још траје па временски оквир књиге омеђују 1991. када је започео и 2015. када је ушао у четврт века трајања. Књига је писана на основу архивске грађе, документације, литературе, штампе, вести са интернета и других електронских медија. Такође, књига је допуњена и мојим личним белешкама о важним догађајима у којима сам учествовао и разговорима о горућим темама с васељенским патријархом Вартоломејем (2002), америчким амбасадором Томасом Патриком Милејдијем (2007), саветником америчког потпредседника Мајклом Холцелом (2009) и ћаскањима с Николом Груевским у време када још није био македонски премијер (1997). Читаоцу ће одмах пасти у очи како америчке дипломате изричито саопштавају какве

ској и Македонији сматрају се расејањем Србије, баш онако како је 1990. године, када су у питању Срби из Крајине, то описао Стјепан Месић рекавши 'они [Срби] могу из Хрватске са собом да понесу само блато које су у опанцима донели [из Србије] у Хрватску'. Односно, Србија би, уколико усвоји ово тумачење појма *дијаспора*, прихватила да српски народ ван Србије, на простору бивше Југославије није аутохтон већ да је током векова насељаван и расељаван из Србије у земље других аутохтоних народа“. Истоветно мишљење дале су и друге колеге из Министарства вера Републике Србије. Шијаковић је о овој аномалији обавестио подносиоце па је спорни нацрт повучен.

су им намере и колики нам простор дају за деловање. Стога ми је било драго када сам себе спазио у једној од *Викиликс* депеша у којој ме је амерички амбасадор Камерон Мантер приказао као српског родољуба, критички настројеног и унапред припремљеног за разговоре с њима.⁷

За свако поглавље дат је историјски увод, писан делом и на основу архивске грађе, јер се њиме показује континуитет којим се исказују намере према дробљењу српског народа прво по ободима па онда и по средишту, како се већ стекну услови и пружи историјска прилика. Под појмом „српска држава“ овде мислимо на Републику Србију и Републику Српску, али такође имамо у виду и Црну Гору као историјску државу српског народа где је и данас српски црквени и језички идентитет израженији од других идентитета.

Књига *Срби и религијски интeрвенционизам 1991–2015: Политички аспекти верских изазова српској држави и цркви после распада Југославије* је написана како би упозорила на озбиљност ситуације.

Посебно захваљујем рецензентима: професору др Љубодрагу Димићу, професору др Богољубу Шијаковићу и др Миши Ђурковићу. Веома сам захвалан директору Хришћанског културног центра Благоју Пантелићу на труду да књига буде компетентно припремљена за штампу и директору Управе за сарадњу с црквама и верским заједницама Републике Србије др Милети Радојевићу на подршци датој за објављивање ове књиге.

А. Р.

⁷ United States Embassy in Belgrade, Serbia: IRF Release Prompts Comparison, Criticism, 26 September 2008.

ЗАКЉУЧАК

Религијски интервенционизам против српског народа започет је раних деведесетих година 20. века с распадом Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. У склопу је истог процеса као и војни и економски интервенционизам евроатлантских структура према српској и југословенској државности, а потпуно је нераскидив с етничким интервенционизмом.

Појава опаких идеологија које сежу у мрачну прошлост Другог светског рата, а корене имају и у 19. веку када почињу сулуде борбе балканских национализама, поново је експлодирала и пре прве војне паљбе против Југославије и српског народа у праскозорје распада југословенске државе који су подржавале Сједињене Америчке Државе, Европска унија и НАТО пакт.

Јавне и тајне службе Сједињених Америчких Држава подупиру процес религијског интервенционизма против српског народа и Српске православне цркве како би им се, и у мирнодопским условима, све више сужавао верски и етнички простор даљим дробљењем ткива прво на рубним а потом и средишњим деловима српства. Потребно је ужурбано радити на томе јер сви околни православни народи Србе или сматрају најближим народом или им гравитирају. Стога су за то инструисани неки суседни режими који немају слуха за жеље народа којима владају. Уколико би се око Срба створило чврсто језгро верски, етнички, културолошки и историјски блиских народа то би, према бојазни евроатлантских планера, могло да створи интегрисану целину чији поглед би, у савременом судару цивилизација, могао да сеже ка Москви а из ње ка овом делу Медитерана.

Прве намере о „обнови Хрватске православне цркве“ и „обнова Црногорске православне цркве“ показали су да се

почетком деведесетих у Хрватској и Црној Гори исти актери појављују у оба случаја дајући значај тврдњи да је реч о једном те истом контексту. Намере су биле истоветне као и код усташких идеолога у Другом светском рату: похрватити то што остане од православних Срба у Хрватској преко квазиправославног хрватског оквира, и подукљанити православне Србе у Црној Гори (што се и данас код многих сматра синономом за „црвенохрватски идентитет“) опет преко квазиправославног црногорског оквира „с елементима католичанства“.

Рукопис Римокатоличке цркве се јавља у оба случаја, као што је јавно исказан 2005. намером за укидање Републике Српске. Наиме, још 1977. су југословенске комунистичке службе дошле до сазнања да Римокатоличка црква кује план да „у католичко јединство“ преведе православне у Хрватској, Црној Гори и Босни и Херцеговини. Стога макар, у новијој историји, можемо повући континуитет у тим намерама од Другог светског рата, преко социјалистичког периода и распада Југославије до данас.

С тим у вези је и најновије албанско „откривање римокатоличких корена“ на Косову и Метохији и Албанији. Скоро истоветан процес се јавља и код црногорских сецесиониста (сепаратиста од српске целине) који се такође „враћају римокатоличкој прошлости“. Хрватски идеолози су у 20. веку врло често подвлачили да би Хрватска, Црна Гора и Албанија требало да направе бедем против српског приступа Јадранском мору. Њихови црногорски сателити су ову идеју прихватили и у прошлости, а прихватају је и данас.

Запад преко Албанаца игра и на другу верску карту. Реч је о њиховом повезивању с муслиманима у Старој Рашкој и Босни и Херцеговини преко исламске вере коју већина Албанаца носи у културном коду. Албанцима, наиме, верска питања често не играју важну улогу али се ипак могу искористити уколико је потребно против Срба или Македонаца. Стога се почетком 21. века јавила спрега која би требало да искористи албанско етничко порекло у мањем али врло ути-

цајном делу бошњачке верске и политичке елите у Старој Рашкој. У спору између две исламске заједнице у Републици Србији као арбитар се појавила Република Турска која је стала на страну управо верске елите у Старој Рашкој која истовремено игра на бошњачко-албанску карту и упире поглед ка Сарајеву.

Ово повезивање, и јачање демографског фактора, стварају опасност од нових клинова у српском ткиву. Наиме, ратови на југословенском простору већ су направили два клина на српском ткиву: бошњачко-хрватски клин код Брчког и бошњачки клин код Горажда. Сада је у Новом Пазару на делу стварање бошњачко-албанског клина који би могао злослутно да запрети гушењем српске целине у северном делу Косова и Метохије, а лаганим ширењем ка Босни и Херцеговини да угрози жилу куцавицу српског народа која води из Србије ка Црној Гори и Херцеговини. Озбиљно се развио и албански клин на простору Прешева и Бујановца који прети да пресече везу између Србије и Македоније.

Упркос црквеном спору Српске православне цркве и Македонске православне цркве, македонски народ исказује јаку везаност за српски народ. Бугарске претензије на Македонију су доживеле потпуни крах јер посве мален број Македонаца има икакав близак однос према Бугарима. Живот у Југославији, југословенска и постјугословенска популарна култура, свест о албанској опасности, одржали су српско-македонску везу снажном и у знатној мери нераскидивом. Стога је на обострано задовољство потребно решити црквени спор који је и једнима и другима наметнут, а амерички фактор има важну улогу у томе да до договора не дође.

Бугари су се у религијски интервенционизам према Србија укључили у предвечерје косовско-метохијске кризе. Реч је о проамеричким државним структурама и расколничком делу Бугарске православне цркве који се као реметилачки фактор појавио не само уз границу са Србијом. Неким каналима, који су ишли преко Рима, дошло је до спреге бугарских структу-

ра и црногорских сепаратиста како би се Српска православна црква угрозила на простору Црне Горе. Канонски део Бугарске православне цркве имао је сазнања да је иза црквених расколника у некој мери стајао Вашингтон. Стога се и на бугарском примеру уочава деловање из Рима и Вашингтона чији је један крак ишао ка Црној Гори. Поседну активност бугарски агитатори из Бугарске, али и Македоније, исказали су према Епархији врањској Српске православне цркве и Босилеграду где би деловање такође могло да угрози па чак и пресече српско-македонску везу.

Последњи талас религијског интервенционизма стигао је након косовско-метохијске кризе неканонским деловањем Румунске православне цркве у североисточној Србији којим се жели наметнути румунски верски и етнички идентитет влашком живљу који себе већином сматра Србима, мањим бројем Власима, а у потпуности Републику Србију сматра својом матичном државом. Румуни су исказали намеру да им североисточна Србија буде исто тако важна као и Молдавија где већ постоје сумње како би у неком погодном тренутку могло доћи до њене анексије у румунску државу. На простору североисточне Србије румунске претензије сежу свакако у долину Тимока, а поглед им пуца до Велике Мораве.

Свако, дакле, има намеру да откине неки део српског народа који не може да се отера: „Хрватска православна црква“ би да похрвати Србе, „Црногорска православна црква“ би да расрби Србе, неке струје каквих је посебно раније било у Бугарској православној цркви би да расрбе па побугаре Шопе и Торлаке, Румунска православна црква би да расрби Влахе. Делује се против Исламске заједнице Србије која се пријатељски држи према Београду и Републику Србију сматра матичном државом. Такође се ради на томе да се убацује јабука раздора између Срба и Македонаца.

Религијски интервенционизам неће стати сам од себе и потребно је да се на њега да одговор.

Република Србија треба да настави плодносан државно-верски и међуверски дијалог какав нема ниједна земља у окружењу. Успешну путању сарадње са Српском православном црквом, Римокатоличком црквом у Србији, Исламском заједницом Србије и Јеврејском заједницом у Србији треба наставити, продубити и проширити. Такође, треба радити на интеграцијама Републике Србије, Републике Српске, Црне Горе и Републике Македоније. Интеграције културно блиског простора не би ваљда биле спорне за оне који заговарају европске и евроатлантске интеграције каткад у потпуности другачијих цивилизација и култура.

Aleksandar Raković, *Serbs and Religious Interventionism 1991–2015*, Belgrade 2015.

INSTEAD OF SUMMARY

I wrote this book *Serbs and Religious Interventionism 1991–2015* as a professional historian and former official of the Ministry of Religion of the Federal Republic of Yugoslavia and the Ministry of Religion of the Republic of Serbia.

With this book I want to show that the process of religious interventionism against the Serbian Orthodox Church and Serbs goes together with military and economic interventionism against Serbian and Yugoslav statehood, from the break-up of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia till nowadays, with its climax in two expulsions of Serbian population in 1995 and 1999.

Religious interventionism is supported by the United States of America, some countries within European Union, Vatican, Turkey and committed by satellite governments in almost all countries which border the Republic of Serbia and the Republic of Srpska (the Serb Republic in Bosnia-Herzegovina).

Actions of so-called “Croatian Orthodox Church”, so-called “Montenegrin Orthodox Church”, parts of the Bulgarian Orthodox Church formerly in schism, non-canonical moves by the Romanian Orthodox Church are directed towards reshaping of the religious consciousness of the Serbian Orthodox believers in Croatia, Montenegro and eastern Serbia.

Also, actions of the Roman Catholic Church in Croatia, Montenegro, Bosnia-Herzegovina and Kosovo-Metohija show that some structures within it support work of so-called “Orthodox Churches” in Croatia and Montenegro, propose cancellation of the Republic of Srpska and falsely claim that the most important Serbian Orthodox shrines in Kosovo-Metohija are based on Albanian Roman Catholic roots.

Islamic connection between Turkey and Muslim Albanians and Bosniaks is mainly directed to the goal that the Islamic Community in the Republic of Serbia should participate mainly within structures of the Islamic Community of Bosnia-Herzegovina and partially within structures of the Islamic Community of Kosovo. There is no Turkish support to the Islamic Community of Serbia with seat in Belgrade which is traditional religious community of the Republic of Serbia.

American factor gives support to almost every move against the Serbian Orthodox Church mostly in Serbia, Montenegro and Macedonia but elsewhere as well. "Two European countries" were behind some Islamic turbulences in Serbia. It is heavy to claim that there is coordination between the United States of America, some European countries, Vatican, Turkey and neighboring states in destabilization of fruitful state-religious dialogue in the Republic of Serbia and the Serbian Orthodox Church within the area of former Yugoslavia. But coordination between some of them certainly exists. The aim of religious interventionism is to bite more and more Serbian Orthodox population on the edges of Serbian ethnic territories and then to continue further to the core of Serbian nation. If Serbs rise again they may be a stepping stone of Russia to the Mediterranean.

But not just Serbs are in danger but as well peoples who gravitate to the same sphere and have almost the same inner and outer problems. Still there is a Serbian-Montenegrin kinship and Serbian-Macedonian brotherhood. Serbs, Montenegrins who speak Serbian language and Macedonians are well connected to each other – religiously, ethnically, culturally and historically. Integration of the Republic of Serbia, the Republic of Srpska, Montenegro and the Republic of Macedonia, according to the European models, might create valuable and strong political and economical entity capable to defend itself from imposed challenges.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

322(497.11)“1991/2015
322(497)“1991/2015”
323.1(=163.41)

РАКОВИЋ, Александар, 1972-

Срби и религијски интервенционизам : 1991-2015 : политички аспекти
верских изазова српској држави и цркви после распада Југославије /
Александар Раковић. - Београд : Хришћански културни центар др Радован
Биговић, 2015 (Београд : Финеграф). - 366 стр. : табеле ; 21 см.
- (Zoon Politikon ; 3)

Тираж 500. - О аутору: стр. 365-366. - Напомене и библиографске референце
уз текст. - Summary. - Библиографија: стр. 327-356. - Регистар.

ISBN 978-86-85273-31-5

а) Црква - Држава - Србија - 1991-2015 б) Политикологија религије -
Балканске државе - 1991-2015 с) Српско питање
COBISS.SR-ID 214184716